

ЗМІНИ СПОЖИВЧИХ ЦІН

Головне

У жовтні на фоні незмінності основного інфляційного тренду на уповільнення (5,3% у річному обчисленні після 7,1% у вересні) стримане зростання споживчих цін упродовж місяця на 0,8% (на 0,5% за вересень) фактично визначило домінування впливу завершення цьогорічного сезону продовольчої дефляції.

В цілому головними причинами низької інфляції цьогоріч залишається відсутність вагомих чинників істотного стимулювання споживчого попиту, навіть попри певне його зростання, і загалом стабільна пропозиція товарів та послуг за практичної незмінності головних умов формування споживчих цін. Передусім йдеться про збереження стабільності обмінного курсу гривні впродовж року та вузькі межі його коливання після переходу від фіксованого до режиму керованої гнучкості.

Очевидна стабілізація загальної економічної ситуації із певними ознаками відновлення активності та здатністю бізнесу швидко пристосовуватися до перманентних шоків та викликів в умовах війни фактично унеможлиблює різкі зміни на споживчому ринку. А контроль за ситуацією на ринку з боку держави (у т.ч. і через утримання тарифів на житлово-комунальні послуги для населення) убезпечує споживачів від впливу значної кількості загроз, які під час війни потенційно могли б підірвати соціальний спокій з напрямку динаміки цін.

Ключові показники	Зміни за рік, %		Зміни за місяць, %	
	Жовтень 2022	Жовтень 2023	Жовтень 2022	Жовтень 2023
Зміни споживчих цін	26,6	5,3	2,5	0,8
Базова інфляція	21,5	6,8	1,9	0,4
Небазова інфляція	33,8	3,2	3,3	1,3

Джерело: Держстат, розрахунки Мінекономіки

У жовтні очікувано прискорилося зростання споживчих цін – за даними Держстату до 0,8% (після 0,5% у попередньому місяці). Загалом темп зростання цін з початку року (3,8%) відповідає найбільш спокійним щодо інфляції рокам мирного часу, а в річному вимірі (5,3%) фактично досяг найнижчого рівня за останні три роки (попереднього разу нижчою за це значення інфляція була в грудні 2020 року, коли річний показник становив 5%).

Жовтнєве зростання цін є результатом: по-перше, очікуваного завершення цьогорічного сезону продовольчої дефляції – ціни на продукти харчування, уперше після зниження три місяці поспіль, відновили своє зростання; по-друге, продовження подорожчання енергоносіїв.

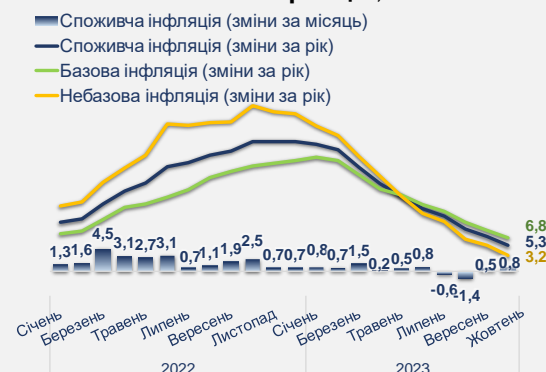
Інфляційні чинники:

✓ **очікуване завершення цьогорічного сезону продовольчої дефляції** було зумовлено:

- подорожчанням овочів на 14%, внесок у загальну споживчу інфляцію – 0,4 в.п. (порівняно зі здешевленням на 9,7% у вересні);

Довідково. У жовтні ц.р. різко відновилося зростання цін через надходження на ринок овочів закритого ґрунту, зокрема огірків, помідорів тощо. Водночас такий тиск частково компенсовано

Рис. 1 Споживча інфляція, базова і небазова інфляція, %

Джерело: Держстат, розрахунки Мінекономіки

Рис. 2 Зміни (гармонізованих) споживчих цін деяких країн та України у жовтні 2023 року, % у річному обчисленні

Джерело: Eurostat, U.S. Bureau of Labor Statistics, Держстат

Рис. 3 Зміни споживчих цін за розділами товарів та послуг, % у річному обчисленні

Джерело: Держстат

подальшим здешевленням майже всіх овочів «борщового набору» – знижувалися ціни на моркву, буряк, картоплю та капусту. Загалом ціни на овочі були на 20,2% нижчими, ніж торік.

За даними Мінагрополітики станом на початок листопада аграрії збрали майже 29 млн т овочів, найбільше картоплі – 21,2 млн т, а також помідорів – 1,4 млн т, капусти – 1,3 млн т, цибулі – 877 тис. т, моркви – 810 тис. т, буряку – 766 тис. т, огірків – 681 тис. т, інших овочів – 1,3 млн т.

- сезонним послабленням внутрішньої пропозиції, що зокрема підтримало зростання цін на яйця – на 10,1%, внесок – 0,1 в.п. («плюс» 12,3% у попередньому місяці) та майже на всю лінійку молочної продукції, зокрема на молоко – на 2,1%, внесок – 0,03 в.п. («плюс» 0,5% відповідно), на масло – на 1,7%, внесок – 0,02 в.п. («плюс» 1,3%) тощо;

Довідково. Загалом на продовольчому ринку серед товарів (за якими Держстат проводить статистичне спостереження) кількість позицій, на які ціни зростали, – збільшилася (переважно це продукти з високим ступенем промислової обробки, хоча найвагоміші внески були сформовані насамперед сирими продуктами).

- ✓ ускладнення та удорожчання логістики, що додатково посилювалося лаговим ефектом від попереднього зростання світових цін на нафтопродукти. У підсумку відбулося подальше підвищення вартості палива та мастил – на 3,5%, внесок – 0,1 в.п. («плюс» 4,9% у вересні);

Довідково. За даними Світового банку в жовтні нафта марки Brent подешевшала на 3,1%, водночас за попередні три місяці (липень-вересень) зросла в ціні відразу на 25,5%.

- ✓ збереження значного рівня витратності на фоні подальшого подорожчання енергоносіїв та ускладнення ситуації в транспортній галузі.

Довідково. За результатами «Нового щомісячного опитування підприємств», проведеного ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій», у жовтні серед перешкод для ведення бізнесу у воєнний час перешкода «Зростання цін на сировину/матеріали/товари» не тільки продовжує утримувати 1-е місце, але і збільшилась у значенні. Крім того, і далі зменшуються частка підприємств, які планують зростання виробництва в найближчі 3-4 місяці (до 40,5% у жовтні з 41,7% у вересні).

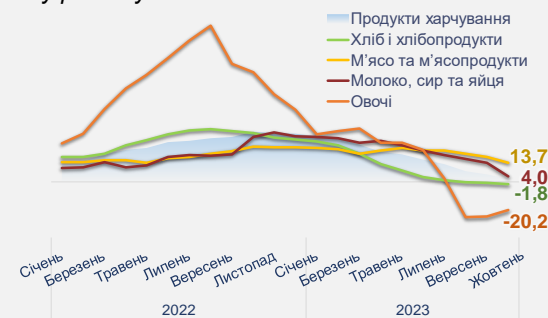
Антиінфляційні чинники:

- ✓ відносна курсова стійкість гривні з огляду на стабільно вузькі межі її коливання, навіть після переходу з 03.10.2023 від фіксованого до режиму керованої гнучкості, стримувала зростання цін на фоні заміщення імпортом товарів власного виробництва із високою вартісною складовою внаслідок втрат війни;

Довідково. За даними Національного банку на готівковому валютному ринку середньозважений курс «продажу» гривні до долара США на кінець жовтня ц.р. (порівняно з датою на кінець 2022 року) зміцнився на 7%.

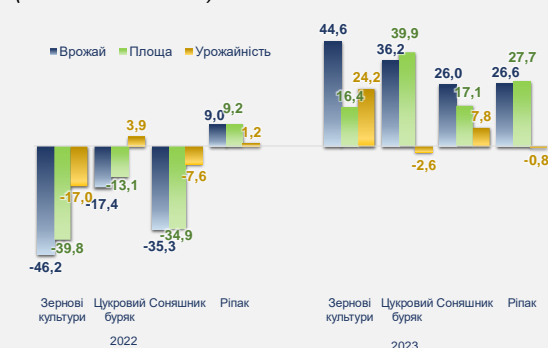
- ✓ незмінний контроль за ціновою ситуацією з боку держави, у т.ч. і намагання максимально послабити тиск цін на населення за допомогою утримання стабільними переважної більшості житлово-комунальних тарифів – цінові темпи на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива в жовтні становили лише 0,2%;

Рис. 4 Зміни споживчих цін на продукти харчування, % у річному обчисленні

Джерело: Держстат

Рис. 5 Врожай, площа збору та урожайність основних сільгоспкультур, % до відповідної дати попереднього року (станом на 02.11.)

Джерело: Мінагрополітики, розрахунки Мінекономіки

Рис. 6 Топ-5 основних перешкод для ведення бізнесу, % респондентів

Джерело: Інститут економічних досліджень та політичних консультацій

Рис. 7 Індекси інфляційних та девальваційних очікувань, пунктів

Джерело: Info Sapiens

Довідково. Тарифи на послуги, що не контролюються державою, у переважній більшості й далі зростали. Проте частка таких послуг децю скоротилася порівняно з вереснем. Водночас частка послуг, на які тарифи прискорили своє зростання, залишається вагомою, зокрема більшими темпами підвищувалася вартість послуг з утримання та ремонту житла (електриків, сантехніків), медичних послуг, харчування поза домом, страхування тощо.

- ✓ **відновлення «мирної» сезонності у формуванні цін на ринку м'яса**, зокрема на ринку свинини («мінус» 0,3%) та птиці («мінус» 0,2%);

Довідково. За інформацією Асоціації «Свинарі України» закупівельні ціни на свинину живою масою восени традиційно знижуються у відповідь на сезонну зміну попиту та пропозиції на ринку. За оцінкою профільного об'єднання середня жовтнева ціна нижча на 11,8%, ніж у вересні, водночас такі коливання котирвань на сировинному ринку мінімально відобразилися на зміні роздрібних споживчих цін.

- ✓ **достатність пропозиції олії, цукру та продуктів переробки зернових**, що зумовило їхнє здешевлення – на 3,1% соняшникової олії, на 2,2% цукру, а також на 0,4% хліба і хлібопродуктів;

Довідково. Цьогоріч з огляду на більшу обмолочено площу (на 17,1%) та вищу врожайність (на 7,7%), що відбулося завдяки сприятливим погодним умовам у період вегетації, дозрівання та збирання, було зібрано вищий врожай соняшнику на 26% (станом на 02.11.2023 порівняно з аналогічною датою 2022 року).

За оцінкою НАЦУ «Укрцукор» цьогорічний врожай цукрових буряків забезпечить виробництво не менше ніж 1,7 млн т цукру, що цілком достатньо як для забезпечення внутрішнього споживання, так і для експорту.

Крім того, для підтримки стабільної продовольчої безпеки та уникнення експортних обмежень у листопаді ц.р. Мінагрополітики та НАЦУ «Укрцукор» підписали Меморандум про взаєморозуміння.

- ✓ **налагодження системи стосунків із партнерами**, які забезпечують безперербійне постачання в Україну відповідної продукції, що дало змогу:

- зберегти зниження цін у групі «Фрукти» («мінус» 2,7%, внесок – «мінус» 0,1 в.п.) на початку сезону на цитрусові та кві, що додатково підтримувалося перенасиченістю ринку яблуками;

Довідково. За даними Держмитслужби впродовж жовтня зростали фізичні обсяги:

- **імпорту**: за підгрупою 805 «Цитрусові» – у 2,7 раза до 18,7 тис. т; за підгрупою 810 «Інші плоди, свіжі» – у 7,5 раза до 9,7 тис. т; за підгрупою 806 «Виноград» – на 30,8% до 7,8 тис. т;
- **експорту** за підгрупою 808 «Яблука, груші та айва» – майже в 1,5 раза до 5,3 тис. т.

- мінімізувати тиск на ціни шляхом насичення внутрішнього ринку затребуваними продуктами харчування;

Довідково. У жовтні ц.р. суттєво збільшилися фізичні обсяги імпорту:

- **риби**: за підгрупою 303 «Риба морожена» – на 17,3% до 20,3 тис. т; за підгрупою 304 «Філе рибе та інше м'ясо риб» – на 36,6% до 3,9 тис. т; за підгрупою 302 «Риба свіжа або охолоджена» – на 8,6% до 2,8 тис. т;
- **овочів**: за підгрупою 702 «Помідори» – у 3,3 раза до 2,3 тис. т; відновлення імпорту за підгрупою 707 «Огірки, корнішони» – відразу до 1,6 тис. т; за підгрупою 709 «Інші овочі свіжі або охолоджені» – у 3,9 раза до 1,3 тис. т;
- **молочних продуктів**: підгрупою 406 «Сири» – на 14,7% до 3,2 тис. т.

- ✓ **типове для жовтня коригування вартості проїзду пасажирів залізничним транспортом** – «мінус» 5,7% (за розрахунками

Рис. 8 Зміни цін на пальне, % у річному обчисленні

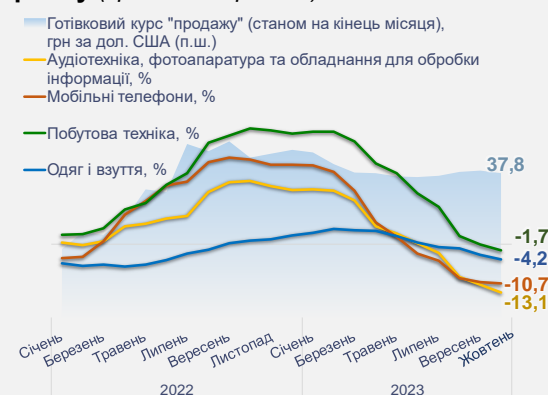
Джерело: Світовий банк, Держстат

Рис. 9 Зміни цін у сфері транспорту за регіонами в жовтні 2023 року, % за місяць

Джерело: Держстат

Рис. 10 Зміни споживчих цін на деякі непродовольчі товари (% у річному обчисленні) та середньозважений курс «продажу» на готівковому валютному ринку (грн за долар США)

Джерело: Держстат, Національний банк

Мінекономіки середнє зниження вартості до повномасштабного вторгнення – у жовтні впродовж 2019 - 2021 років становило 4,9%).

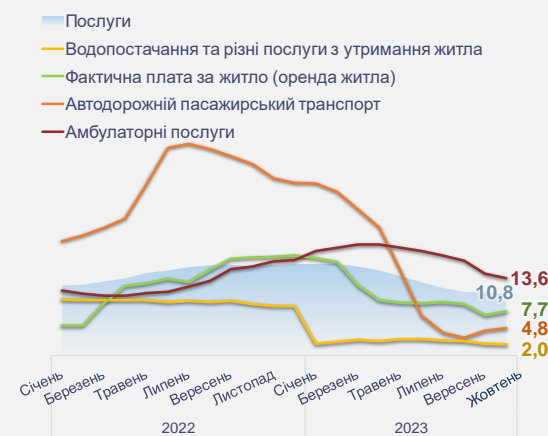
Поступове відновлення економічної активності наразі природно супроводжується зростанням заробітної плати (за даними Держстату за II квартал 2023 року збільшилася на 25,2% порівняно з відповідним кварталом 2022 року). **Втім, очевидно, що цей чинник, з огляду на попередню низхідну динаміку, в умовах стабілізації економіки під час війни не може нести в собі значного інфляційного тиску, але водночас певним чином збільшує споживчий попит, який в умовах воєнного часу стримується мотиваційно** (за обставин мирного часу таке різке збільшення мало б нести в собі значний інфляційний потенціал). Варто зважити на те, що другий квартал 2022 року був періодом надважких випробувань для суспільства й економіки України, що їй принесла війна. **Тому таке збільшення заробітної плати та, як наслідок, ймовірно, хоч і незначне, збільшення доходів населення, найшвидше, лише підживлює активність бізнесу, орієнтованого на внутрішній ринок.**

Довідково. Упродовж жовтня на непродовольчому ринку зростання цін на більшість товарів уповільнилося, переважно завдяки стабілізації цін на одяг і взуття після сезонного сплеску у вересні. Також уповільнення зростання цін спостерігалось на фармацевтичну продукцію, меблі для кухні, книжки та ін. Більш ніж у півтора раза зросла частка товарів (за якими Держстат проводить статистичне спостереження), ціни на які знизились, зокрема на пральні машини, обігрівачі, бойлери, невеликі електричні побутові прилади, посуд, товари для підтримання чистоти, транспортні засоби, мобільні телефони, телевізори, ноутбуки, планшети тощо.

До кінця року, у разі відсутності форс-мажорних обставин, вочевидь уже навряд чи зміниться тренд щодо стриманої інфляції із незначним її зростанням упродовж останніх місяців. Інерційний потенціал вагомих чинників впливу, таких як динаміка обмінного курсу гривні, обсяги пропозиції товарів та послуг, а також динаміка споживчого попиту, що склалася, зумовлюватимуть у цілому низьку волатильність цін, а відтак і стриману інфляцію загалом.

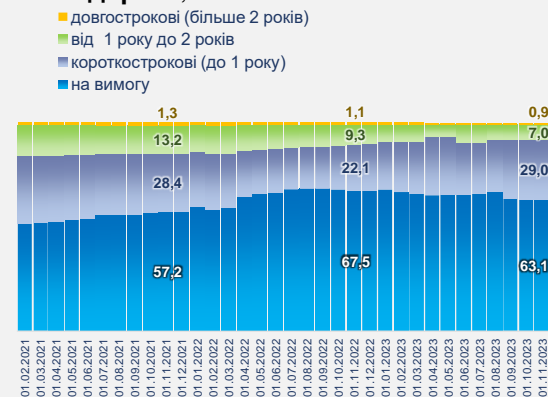
Наразі ще неможливо оцінити ефект від останніх кроків Національного банку, спрямованих на послаблення жорсткості монетарної політики, оскільки вони вочевидь матимуть певний лаг. І хоча ці кроки, ймовірно, мають створити певний інфляційний поштовх, але, зважаючи на той рівень, з якого й до якого Національний банк знизив облікову ставку (з 27.10.2023 – на 4 п.п. до 16% річних) порівняно з рівнем інфляції, а також, на низьку ефективність трансмісії в умовах війни, навряд чи варто наразі враховувати цей чинник, як той, що створить суттєвий вплив на формування споживчих цін принаймні в найближчі пару місяців.

Рис. 11 Зміни споживчих цін на деякі послуги, % у річному обчисленні

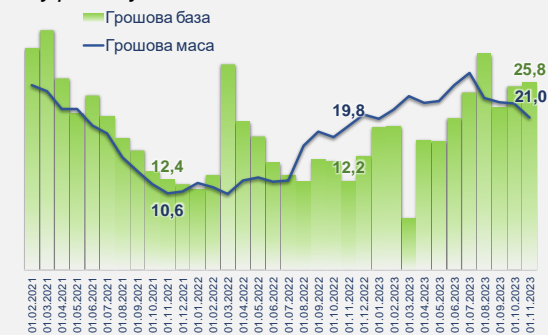
Джерело: Держстат, розрахунки Мінекономіки

Рис. 12 Строкова структура депозитного портфеля домашніх господарств, %

Джерело: Національний банк

Рис. 13 Зміни грошової маси та бази, % у річному обчисленні

Джерело: Національний банк

Темпи приросту/зниження ІСЦ за розділами товарів та послуг

Ключові показники	Вересень 2023 року			Жовтень 2023 року		
	Зміни за місяць, %	Внески, в.п.	Зміни за рік, %	Зміни за місяць, %	Внески, в.п.	Зміни за рік, %
Усі товари та послуги	0,5	–	7,1	0,8	–	5,3
Базовий ІСЦ	0,9	0,53	8,4	0,4	0,23	6,8
Небазовий ІСЦ	0,0	0,00	5,3	1,3	0,56	3,2
Зміни цін за розділами товарів та послуг						
Продукти харчування та безалкогольні напої	-0,5	-0,24	5,8	1,0	0,47	2,6
Алкогольні напої, тютюнові вироби	0,7	0,06	11,6	0,4	0,03	11,0
Одяг і взуття	7,8	0,35	-3,0	0,7	0,03	-4,2
Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	0,1	0,01	13,2	0,2	0,02	13,1
Водопостачання	0,0	0,00	0,8	0,0	0,00	0,8
Водовідведення	0,0	0,00	0,7	0,0	0,00	0,7
Електроенергія	0,0	0,00	69,7	0,0	0,00	69,7
Природний газ	0,0	0,00	0,0	0,0	0,00	0,0
Гаряча вода, опалення	0,0	0,00	-0,2	0,0	0,00	0,0
Предмети домашнього вжитку	0,3	0,01	4,4	-0,3	-0,01	2,5
Охорона здоров'я	0,7	0,05	9,9	0,4	0,03	9,1
Транспорт	2,2	0,20	6,0	1,5	0,14	6,8
Паливо та мастила	4,9	0,17	6,2	3,5	0,12	9,7
Зв'язок	-0,4	-0,01	4,5	0,0	0,00	4,5
Відпочинок і культура	0,1	0,00	2,8	0,0	0,00	0,6
Освіта	9,9	0,11	12,7	0,2	0,00	12,7
Ресторани та готелі	0,7	0,02	16,9	1,1	0,03	15,4
Різні товари та послуги	0,6	0,02	13,5	1,2	0,05	12,4

Джерело. Держстат, розрахунки Мінекономіки

Примітка. За рахунок округлень, які виникали у зв'язку з електронною обробкою інформації, сума внесків за розділами товарів та послуг може не дорівнювати підсумку